

Zprávy

8. A 9. SEMINÁŘ PROJEKTU HIGHER EDUCATION REFORM NETWORK (HERN)

Osmý seminář projektu HERN, konaný 22.-24. dubna 2004 v litevském Kaunasu v prostorách Vitautas Magnus univerzity, byl tematicky zaměřen na vymezení role informačních technologií v rámci rozvoje distančního vzdělávání společnosti znalostí.

První den semináře byl vyhrazen schůzi výkonného výboru, v jejímž úvodu účastníci semináře z celkem sedmi zemí podali krátký přehled své práce na dílčích výstupech celého projektu. Tento přehled plnění/neplnění dílčích výstupů otevřel cestu k diskusi o celkovém zaměření projektu HERN, jenž by, kromě odborných národních příspěvků k tématům jednotlivých konferencí, měl zejména poskytnout zástupcům Evropské komise ucelený soubor doporučení a návrhů budoucího směřování evropského vysokého školství. Jedná se o tři hlavní oblasti:

1. celospolečenské změny k přístupu k vysokému školství (zahrnující nárůst počtu studentů a rovné příležitosti obou pohlaví, vč. tělesně postižených),
2. role regionálních/národních institucí v inicializaci, resp. v implementaci změn ve vysokém školství,
3. rozvoj distančního vzdělávání formou celoživotního učení společnosti znalostí.

Dle mínění *Ivana Kenta*, předsedy výkonného výboru, by k vytvoření takového souboru doporučení mohly posloužit jak výstupy z již konaných seminářů, tak zejména tematické studie (korespondující se zaměřením daného semináře). Ty je však nutno dopracovat a sladit tak, aby ve svém obsahu zahrnovaly mínění většiny účastníků a nikoli jen autorů dané studie. V průběhu diskuse byla taktéž zmíněna potřeba širší propagace projektu HERN ne pouze v rámci účastnických zemí, ale zejména během zahraničních konferencí, jichž se mnozí členové výboru účastní. V závěrečném příspěvku prvního dne *Barry*

Hake, člen Fakulty sociálních věd Leidenské univerzity, znovu připomněl nutnost dopracovat jednotlivé tematické studie tak, aby mohly být včas použity jako podklady k závěrečné zprávě projektu pro Evropskou komisi 31. října 2004.

Druhý den semináře byl věnován vlastním vystoupením jednotlivých účastníků a následným panelovým diskusím. V úvodních dvou prezentacích *Danguolė Rutkauskienė* a *Artūras Mickus* z pořadající Vitautas Magnus univerzity podali přehled hlavních aktivit tamního univerzitního centra distančního vzdělávání a analyzovali využití informačních technologií v procesu modernizace distančních vzdělávacích programů směřující k vytvoření virtuální univerzity. Centrum distančního vzdělávání Vitautas Magnus univerzity bylo zřízeno v září roku 2000 a poskytuje své služby nejen jednotlivým univerzitním fakultám, ale též státním průmyslovým organizacím a soukromým společnostem. Aktivita samotného centra lze rozdělit do následujících oblastí:

- účast ve vládních programech podpory distančního vzdělávání,
- technická podpora a správa univerzitních kurzů distančního vzdělávání, včetně zajištění přenosu videokonferencí,
- účast v mezinárodních projektech jako např. *SAMBITE* v rámci programu Leonardo da Vinci (výuka informačních technologií v malých a středně velkých organizacích), *UNDP* v rámci aktivit OSN (rozvoj počítačové gramotnosti žen) nebo *WEB-Dance* (výuka využití podpory 3D prostředí pro vytváření počítačových výukových platform distančního vzdělávání).

Pokud jde o využití informačních technologií v procesu modernizace programů distančního vzdělávání,

nejedná se jen o zajištění vyšší flexibility, interaktivity a finančních úspor, nýbrž, při požadavku kvality souměřitelné s tradičními vzdělávacími programy, o vytvoření vhodné a technicky stabilní platformy umožňující studentům distančních vzdělávacích programů přístup k přehrání databáze video-přednášek daného kurzu. Jak v závěru uvedl *Artūras Mickus*, reálná možnost uživatelského přehrání video-přednášek daného kurzu by programy distančního vzdělávání přiblížila projektu virtuální univerzity.

V následující prezentaci se *Adam Chmielewski* zaměřil na polský projekt virtuální univerzity, který se rozvíjí od konce roku 2000 formou spolupráce státní lublinské univerzity a soukromé Akademie ekonomie a humanitních věd v Lodži. Tento projekt, zahrnující kurzy distančního vzdělávání s využitím e-learningových platforem v různé šíři dle obsahu a zaměření daného kurzu, je organizován formou ročních programů rozdělených do čtyř semestrů po osmi týdnech, přičemž hodnocení studentů probíhá pomocí on-line testových úloh v kombinaci s tradičními ústními zkouškami.

Poté podal *Damian Day* z roehamptonské univerzity nástin možného budoucího vývoje distančního vzdělávání ve Velké Británii. Ve svém příspěvku zejména zdůraznil, že navzdory více než třicetileté tradici distančního vzdělávání se Velká Británie na tomto poli potýká s několika méně zřetelnými, přesto však podstatnými problémy, k nimž patří: *chybějící propracování národní strategie rozvoje distančního vzdělávání (v současné době existuje pouze jako soubor jednotlivých iniciativ), uzavření e-univerzity (koncipována jako čistě virtuální univerzita) z důvodu finanční nerentability, nejasně definovaná role tutorů distančního vzdělávání a chybějící pravidla zajištění kvality (včetně jejího monitorování) na národní úrovni.*

Jan Kohoutek z Centra pro studium vysokého školství v Praze se zaměřil na upřesnění definice pojmu e-learning, jenž při vymezení jeho prostředí, uživatelů a vzdělávacího statutu, lze definovat jako *didaktickou metodu použití počítače připojeného k internetové síti v kombinaci s dostupnými multimédii, který v daném prostředí slouží potřebě distančního vzdělávání.*

Barbora Hengsberger a *Andrea Petz* z Univerzity v Linci se ve svém příspěvku soustředily na možné přínosy distančního vzdělávání tělesně, zrakově

a sluchově postiženým studentům. Tyto přínosy zahrnují: *možnost digitalizace dat a jejich následnou flexibilní úpravu pro specifické potřeby postižených studentů, větší důraz na čtení než na řeč/naslouchání (výhodné zejména pro hluchoněmé studenty) a možnost vzdělávání se z prostředí domova (odpadá přesun do tříd a učeben).* Jak poznamenaly autorky příspěvku, v důsledku těchto přínosů narůstá sociální integrace a kompetence handicapovaného jedince, což je nezanedbatelný faktor směřující k větší efektivitě procesu učení těchto studentů.

Následovaly prezentace *Ilmarse Slaidinse* a *Ilze Norvele*, kteří ve svých příspěvcích analyzovali aplikaci informačních technologií pro zlepšení přístupu studentů k distančnímu vzdělávání v Lotyšsku, resp. charakteristiku lotyšské dospělé populace zapsané v kurzech distančního vzdělávání. Aplikace informačních technologií v rámci kurzů distančního vzdělávání v Lotyšsku zahrnuje *použití interakčních CD-ROM, institucionální spolupráci při vývoji vhodného uživatelského rozhraní, výuku pomocí internetové sítě a odbornou simulaci dalšího vývoje informačních technologií v zemi.* Pokud jde o charakteristiku lotyšské dospělé populace zapsané v kurzech distančního vzdělávání, je možné ji rozčlenit do následujících kategorií:

- plně samostatní studenti, kteří díky svým schopnostem nepotřebují speciální asistenci a přípravu,
- studenti, kteří nejsou zcela samostatní, ale díky své silné vnitřní motivaci jsou za odborné asistence tutorů schopni specifika distančního vzdělávání zvládnout,
- studenti, kteří především díky svým obavám z použití informačních technologií převážně spoléhají na odbornou pomoc tutorů kurzu.

Jak uzavřeli autoři prezentace, tato charakteristika lotyšské populace může být díky své obecné platnosti vztažena i na jiné země s obdobnou socioekonomickou charakteristikou obyvatelstva.

Sled prezentací uzavřel svým příspěvkem *Richard Lewis* z britské Open Univerzity, jenž nejprve vysvětlil model fungování této instituce, spočívající na principu kombinace e-learningu s tradičními metodami učení (tzv. blended learning), a poté se zaměřil na predikci

hlavních faktorů ovlivňujících vývoj distančního vzdělávání v blízké budoucnosti. Těmito faktory jsou:

1. potřeba výuky stále narůstajícího počtu studentů se stávajícími státními finančními zdroji,
2. prolomení bariéry mezi denním a distančním studiem,
3. zvyšující se studentská mobilita a rostoucí přístup studentů k pokročilým informačním technologiím.

Nakonec následovaly tři paralelně probíhající panelové diskuse tematicky navazující na jednotlivé prezentace, čímž se uzavřel oficiální program druhého dne semináře.

Závěrečný den byl věnován shrnutí závěrů panelových diskusí, tak jak je účastníci semináře definovali předešlého dne. Šlo především o tyto výstupy:

- klíčové faktory ovlivňující status distančního vzdělávání v terciárním sektoru,
- metodické principy umožňující efektivnější zapojení lektorů a handicapovaných studentů do distančního vzdělávání, včetně jejich institucionální podpory,
- požadavky vytvoření a implementace jednotné národní strategie programů distančního vzdělávání na úrovni jednotlivých států (zahrnující hodnocení kvality),
- vymezení role informačních technologií v rámci distančního vzdělávání.

Devátý seminář mezinárodního projektu HERN proběhl v pražském Centru pro studium vysokého školství ve dnech 23.–26. června t.r. Stěžejním tématem semináře, v němž diskutovalo celkem 32 účastníků z 10 zemí, byl rozvoj vysokoškolského poradenství s ohledem na potřeby pracovního trhu v zemích Evropské unie (EU).

První den semináře byl věnován schůzi Výboru pro potřeby handicapovaných studentů, během níž byly zúčastněnými, v souladu s celkovým zaměřením semináře, analyzovány hlavní důvody bránící zdravotně

postiženým absolventům v nalezení odpovídajícího profesního uplatnění. Mezi tyto důvody patří:

- diskriminace ze strany potenciálních zaměstnavatelů posílená výkonově orientovanou společností,
- stoupající nezaměstnanost v zemích EU,
- nedostatečná informovanost široké veřejnosti posilující zažitá předsudky a stereotypy k zdravotně postiženým a zdůrazňující spíše nedostatky a obtíže namísto vyzdvižení kladných stránek,
- chybějící technologická podpora při hledání vhodného pracovního místa,
- v mnoha případech též chybějící bezbariérový přístup do veřejných úřadů a budov.

K překonání těchto problémů omezujících úspěšné uplatnění zdravotně postižených absolventů na trhu práce byla navržena následující opatření:

1. zahájení dlouhodobé informační kampaně objasňující skutečné potřeby a schopnosti handicapovaných studentů a absolventů,
2. rozšíření působnosti vysokoškolských poradenských center o sekci věnující se speciálně potřebám zdravotně postižených studentů (monitorování pracovních příležitostí, informování potenciálních zaměstnavatelů, případná pomoc při adaptaci na novém pracovišti apod.),
3. vytvoření jednotné evropské informační platformy pro potřeby zdravotně postižených, inicializace akčního plánu, jenž by, na základě porovnání podobnosti/odlišnosti národních strategií integrace zdravotně postižených do společnosti a příkladů dobré praxe, vedl v rámci EU k větší harmonizaci a rozvoji relevantní evropské legislativy (vč. vytvoření úřadu ombudsmana pro potřeby zdravotně postižených).

První den semináře uzavřelo přátelské setkání k uvítání všech účastníků semináře.

Program druhého dne semináře zahrnoval 7 prezentací postihujících jednotlivé aspekty vysokoškolského poradenství zejména z hlediska národních

perspektiv přednášejících. V úvodní prezentaci *Marek Frankowicz* provedl SWOT analýzu současného stavu profesní přípravy vysokoškolských studentů učitelských oborů se zřetelem ke kariéernímu poradenství v Polsku. Zatímco mezi silné stránky patří adaptabilní lidské zdroje (studenti) připravené osvojit si požadované informace a přístupy, dále kurikulární podpora zakotvená v oficiálních dokumentech spolu se stále se zvyšující diverzifikací studijní nabídky dle potřeb studentů, k slabším lze připočítat konzervatismus a skepsi stávajících pedagogů k implementaci tohoto aspektu do studijních programů (vč. vlastního sebevzdělávání), nedostatečná spolupráce mezi vysokoškolskými institucemi a zaměstnavateli a tomu odpovídající chybějící výzkum. Díky těmto faktorům je implementace prvků vysokoškolského poradenství do vysokoškolské výuky v Polsku obtížná, a tato obtížnost je dále posilována nestabilní politickou situací a nedostatkem finančních zdrojů. Příležitostí do budoucna, jak tento stav změnit, je podle *Marka Frankowicze* soustavná snaha o zvýšení motivace pedagogů díky využití Evropských strukturálních fondů pro účely jejich dalšího vzdělávání, přebírání příkladů dobré praxe, vyšší integrace informačních technologií do výuky a užší spolupráce zaměstnavatelů i celého vysokoškolského sektoru.

Zuzana Freibergová z Národního vzdělávacího fondu v Praze v druhé prezentaci podala obecnou definici termínu vysokoškolské poradenství, jakožto „procesu, jehož hlavním úkolem je napomoci klientovi nebo skupině klientů za daných podmínek získat více informací o sobě a konkrétní situaci, na jejichž základě je pak možné ve vhodné době přijmout kvalifikované rozhodnutí k vyřešení či překonání obtíží v soukromém nebo pracovním životě“. Z této definice tedy vyplývá, že význam vysokoškolského poradenství není možné chápat pouze v intencích nalezení vhodného pracovního místa. V dalším průběhu svého vystoupení pak *Zuzana Freibergová* objasnila modely, formy a cíle fungování vysokoškolského poradenství, včetně odborných požadavků na jeho poskytovatele, jenž by, kromě absolvování magisterského studia psychologie, měly obsahovat i minimální pětiletou oborovou praxi.

Vystoupení *Heather Eggins* bylo zaměřeno na identifikaci klíčových schopností a dovedností, jejichž osvojení ze strany absolventů je podmínkou úspěchu na trhu práce. Ty zahrnují: intrapersonální, interper-

sonální, organizační a komunikační dovednosti, dále schopnost adaptace, rychlé analýzy a zaujmutí optimálního stanoviska k vyřešení problémů, schopnost kreativního myšlení, stejně jako nepředstíraný zájem o obor a pozitivní přístup k práci a pracovnímu kolektivu.

V následující prezentované případové studii *Elīna Konstantinova* analyzovala faktory, jakými je možné zvýšit úspěch lotyšských absolventů na pracovním trhu. Tyto faktory, obecně napravující značnou diskrepanci mezi potřebami zaměstnavatelů a distribucí absolventů oborových specializací co do kvality a kvantity, lze specifikovat následovně:

- rozvoj inženýrských studijních programů v oblasti přírodních věd k uspokojení zvýšené poptávky zaměstnavatelů,
- rozvoj programů výuky cizích jazyků (vč. alokace finančních zdrojů na nákup odpovídajícího vybavení a studijních materiálů),
- rozvoj činnosti vysokoškolských poradenských center ve smyslu navázání užší kooperace s podnikatelskými subjekty, institucemi státní správy, včetně vypracování tomu odpovídající metodologie,
- rozvoj regionálních vazeb vysokoškolských institucí,
- zvýšené úsilí o vytvoření absolventských zaměstnaneckých standardů (tj. minimálních vstupních požadavků na uchazeče-absolventa),
- širší implementace studentských stáží do vysokoškolských studijních programů.

Obdobně jako *Elīna Konstantinova* se i *Ramūnas Kuncaitis* z Vitautas Magnus univerzity ve své případové studii zabýval hlavními faktory ovlivňujícími zaměstnatelnost litevských vysokoškolských absolventů. K těmto faktorům patří regionální dostupnost vysokoškolského vzdělání, dostatek relevantních informací o možnostech vysokoškolského studia, o volbě profesní orientace a možnostech profesního uplatnění, hlubší a flexibilnější spolupráce institucí vysokého školství se zaměstnavateli a organizace většího množství rekvalifikačních kurzů reflektujících měnící se podmínky na trhu práce.

Poté podal *Ivan Kent* stručný přehled výsledků výzkumného projektu, řešeného ve Velké Británii v letech 1991–1996 v rámci programu „Podniková sféra a vysokoškolské vzdělávání“. Z výsledků tohoto projektu, zaměřeného na podporu rozvoje schopností a dovedností vyžadovaných zástupci podnikové sféry, vyplynulo, že vstupní požadavky k přijetí absolventů se liší podle velikosti příslušné organizace. Zatímco nadnárodní korporace a velké firmy preferují vedle formální kvalifikace komunikační a sociální dovednosti, malé a střední firmy kladou větší důraz na průkaznou praktickou znalost daného oboru a zvládnutí příslušného oborového softwaru. Druhým důležitým výsledkem uvedeného projektu bylo zjištění, že velikost společnosti má přímý vliv na účel, pro který jsou absolventi vysokoškolských institucí přijímáni, a na možnosti jejich kariérního růstu. Tyto možnosti zahrnují: přijetí z důvodu rychlého služebního postupu a zaujmutí seniorské manažerské pozice v předpokládaném horizontu deseti let, přijetí za účelem rychlého služebního postupu a zaujmutí juniorské manažerské pozice během sedmi let, přijetí za účelem dalšího vyškolení a pozvolného kariérního růstu, přijetí na odbornou pozici odpovídající uchazečově kvalifikaci bez perspektivy kariérního růstu a přijetí na středoškolskou pozici taktéž bez perspektivy následného kariérního růstu. Zatímco první dvě možnosti jsou charakteristické pro velké národní a nadnárodní organizace, zbylé tři odpovídají středním a malým regionálním firmám a podnikům. Jak v závěru svého příspěvku *Ivan Kent* poznamenal, důležitým zjištěním projektu „Podniková sféra a vysokoškolské vzdělávání“ je přímá korelace mezi zaměstnatelností absolventů a rozvojem výukových procesů, které umožňují studentům vybudovat si přiměřenou sebedůvěru ve své schopnosti. Ta poté může být prospěšná pro optimální zhodnocení a využití dostupných možností profesního uplatnění. Program druhého dne uzavřela svým pří-

spěvkem shrnujícím hlavní důvody bránící zdravotně postiženým absolventům v uplatnění na trhu práce *Barbara Hengstberger*.

Třetí den semináře byl věnován vystoupením dvou případových studií analyzujících úspěšnost řeckých absolventů vysokoškolského studia na trhu práce podle pohlaví a typu studia, resp. možnosti sociální integrace imigrantů do nizozemské společnosti z hlediska jejich adaptace na podmínky a požadavky pracovního trhu. Prezentovaná řecká studie neprokázala významnější rozdíly mezi pohlavími co do úspěšnosti při nalezení odpovídajícího pracovního zařazení. Překvapivě významnější rozdíly v tomto ohledu nebyly shledány ani mezi absolventy přírodních a humanitních věd, ačkoliv absolventi věd humanitních prokázali zřetelně vyšší osobnostní kompetence. Pokud jde o adaptaci imigrantů na podmínky nizozemského pracovního trhu, značnou roli hraje osobnostní motivace imigrantů, připravenost/nepřipravenost imigračních center poskytnout individuální přístup při překonání jazykové a kulturní bariéry, stejně jako ochota/neochota zaměstnavatelů uznávat zahraniční kvalifikace a poskytnout tak imigrantům šanci na profesní uplatnění. Tyto dvě prezentované případové studie uzavřely blok vystoupení následovaný třemi paralelně pořádanými panelovými diskusemi zaměřenými na roli poradenství v celoživotním učení, vztahu studentské diverzity, na postavení distančního vzdělávání a požadavků pracovního trhu, resp. vlivu dynamiky pracovního trhu na konceptualizaci vysokoškolského poradenství. Debaty nad výstupy těchto panelových diskusí pokračovaly ve formální a neformální podobě.

Poslední den semináře byl zakončen předběžným usnesením všech zúčastněných o potřebě konání závěrečného semináře na počátku září, který hodnotí celý průběh a jednotlivé výstupy projektu HERN.

- jkh -

*